

Masel Tov Cocktail

Masel Tov Cocktail följer Dima (Dimitrij Lieberman), en judisk tonåring av ryskt ursprung som bor i Ruhrområdet i Tyskland. Efter att ha slagit en klasskamrat som hånat Dima med antisemitiska skämt tvingas han be om ursäkt. Men Dimitrij känner allt annat än ånger.

På sin väg genom stan mot en eventuell ursäkt, bryter Dima den fjärde väggen och talar direkt med publiken – med både humor och ilska – om sin situation i Tyskland, fördomar och frågeställningar kopplade till hans judiska identitet och stereotyper.

Masel Tov Cocktail har hyllats på internationella festivaler och vunnit en rad priser – allt från publikpriser till juryutmärkelser – och lyckas på 30 minuter beröra och engagera kring allvarliga ämnen med energi, humor och skarp politisk udd.

INTRODUKTION

Masel Tov Cocktail är en film som med humor, skärpa och ett lekfullt berättarspråk både avvärjar, synliggör och bygger broar.

Inför visningen kan det vara idé att informera eleverna om att filmen är kort – men händelserik! De behöver vara på alerten och hänga med, och de får gärna ägna en extra tanke åt *hur* filmen berättas, eftersom det efterföljande arbetet kommer att diskutera hur filmens form och innehåll samspelar.

Rek för åk 6 t.o.m. gymnasiet

HANDLING

Filmen inleds på en skoltoilett där Dima (Dimitrij) Liebermann, en rysk-judisk tonåring, ritar om en klottrad svastika till en uggla.

Utanför toalettåset förolämpar en annan elev, Tobi (Tobias), Dimas tjej Michelle och gör antisemitiska skämt om omskärelse och gasning. Dima slår till honom i ansiktet och Tobi trillar och bryter näsan. Händelsen leder till att Dima stängs av från skolan i en vecka.

Hemma vill föräldrarna att han ska be Tobi om ursäkt, men Dima känner ingen ånger och säger om sina föräldrar att de inte har något inflytande alls längre, inte ens över honom. (Men att det var annorlunda förr, när pappan var ingenjör istället för att sälja skräp på Ebay och hans mamma som är pianolärare, inte bara kollade på TV, på de 23 ryska kanalerna som parabeln får in.)

På sin väg genom stan bryter Dima den fjärde väggen och talar direkt med publiken – med både humor och ilska – om sin situation i Tyskland, fördomar och frågeställningar kopplade till hans judiska identitet och stereotyper.

Dimas tjej Michelle tycker att Tobi kom för lindrigt undan och att Dima måste sätta honom på plats på riktigt; rektorn vill att Dima ska be om ursäkt; Tobis mamma avfärdar honom med att ryssar verkar gilla att slåss; kompiserna Vlad vill ha hjälp att handla parfym från Kaufhof, som han strikt bojkottar, och ifrågasätter hur Dima kan äta falafel hos en arab; hans lärare vill att han ska håll-

la föredrag om sin familjs erfarenheter under Förintelsen och berömmar hur fint "de" har gjort det i Israel – fast Dimas familj inte upplevde Förintelsen och aldrig har varit i Israel; och Dimas morfar vill att Dima ska spendera mer tid i församlingen (och hitta en judisk tjej!). Men först måste Dima få bort sin morfar från ett politiskt bås för högerpopulistiska AfD, där en partimedlem fängslas honom med prat om arabisk antisemitism.

Tobi har fått som straff att putsa Stolpersteine, minnesstenar för Förintelsens offer. När Dima hittar honom tar Tobi tillfället i akt att håna Dima ytterligare, genom att vanhedra Dimas "döda släktingar".

Filmen avslutas med att Dima konstaterar att huvudpersoner i filmer vid det här laget *brukar ha utvecklats* – men att han själv egentligen inte någonsin aggressiv kille och inte vet hur han skulle utvecklas. Sen sparkar han Tobi och bilden svartnar.

Koppling till läroplanen, Lgr22

Exempel på relevans inom grundskolan. Notera att filmen också passar utmärkt inom gymnasiet, där frågor och resonemang kan utvecklas och fördjupas. Filmen har förstås även påtaglig relevans inom undervisningen i SVENSKA och BILD, liksom RELIGIONSKUNSKAP.

HISTORIA åk 7-9

Imperialism och världskrig, cirka 1850–1950

- De båda världskrigen, deras orsaker och konsekvenser. Förtryck, folkfördrivningar och folkmord. Förintelsen och Gulag. Människors motstånd mot förtryck.
- Tolkning av historiska källor från tidsperioden och granskning utifrån källkritiska kriterier. Värdering av källornas relevans utifrån historiska frågor.
- Analys av historiebilder kopplat till tidsperioden, till exempel hur olika aktörer använder historia för att skapa opinion eller legitimera makt.

Demokratisering och ökad globalisering, cirka 1900 till nutid

- Kontinuitet och förändring med utgångspunkt i långa historiska linjer kring levnadsvillkor, migration och makt.

SAMHÄLLSKUNSKAP åk 7-9

Individer och gemenskaper

- Människors identiteter, ekonomiska resurser och möjligheter i samhället och hur dessa kan påverkas av bland annat socioekonomisk bakgrund, kön, ålder och etnicitet. Begreppen makt, rättvisa, jämlikhet och jämställdhet.

Samhällsresurser och fördelning

- Hur hushållens, företagens, bankernas och det offentliga ekonomien hänger samman. Orsaker till förändringar i samhällsekonomin och vilka effekter de kan få.

- Orsaker till och konsekvenser av en ojämlik fördelning av inkomster och förmögenheter mellan människor i Sverige och i olika delar av världen.
- Arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor, till exempel med avseende på lönebildning, arbetsmiljö och arbetsrätt.

Beslutsfattande och politiska idéer

- Politiska ideologier och skiljelinjer mellan politiska partier i Sverige.

Rättigheter och rättsskipning

- Kränkningar av de mänskliga rättigheterna i olika delar av världen och internationellt arbete för att främja mänskliga rättigheter.
- Friheter, rättigheter och skyldigheter i demokratiska samhällen. Dilemman som hänger samman med demokratiska rättigheter och skyldigheter, till exempel gränsen mellan yttrandefrihet och kränkningar i sociala medier.

Information och kommunikation

- Nyhetsvärdering och hur den kan påverka människors bilder av omvärlden. Hur individer och grupper framställs i media, till exempel utifrån kön och etnicitet, och hur detta kan påverka normbildning och värderingar.

Granskning av samhällsfrågor

- Lokala, nationella och globala samhällsfrågor och olika perspektiv på dessa.
- Kritisk granskning av information, ståndpunkter och argument som rör samhällsfrågor i såväl digitala medier som i andra typer av källor.

FILMENS TITEL

"Masel Tov" kommer från jiddisch och betyder "lycka till" eller "grattis". Man kan resonera att uttrycket i titeln agerar symbol för judiskhet, glädje och livskraft.

En "cocktail" är en blandning. Tillsammans bildar "Masel Tov Cocktail" en ordlek som alluderar på "Molotovcocktail".

En Molotovcocktail är en hemmagjord brandbomb, ofta använd i gatustrider och uppror, med ursprung från vinterkriget Finland–Sovjet 1939–40, där finnarna döpte brandbomberna efter den sovjetiske utrikesministern Vjatjeslav Molotov. Man kan resonera att ordet härleds till brandbomben och symboliserar ilska, uppror och destruktion.

Filmens huvudperson, Dima, speglar både glädje, humor, stolthet över sin identitet – men också ilska och vilja att slå tillbaka mot förtryck och fördomar.

• Vad skulle vara en bra titel på en film om dig? Varför?

EFTER ANDRA VÄRLDSKRIGET

"1991 kollapsade Sovjetunionen och tyskarna hade en ny genial plan för återupprättelse. Ta det lugnt, jag pratar inte om Israel. Den här gången behövde ingen ge bort något. Den här gången fick de något: nya judar."

Efter 1945 levde bara en liten judisk befolkning, ca 30 000 personer, kvar i Tyskland – många var fördrivna, mördade eller hade flytt – och av dem var många äldre. 1991 införde Tyskland ett särskilt mottagningsprogram för judar från Sovjetunionen och senare från dess upplösta republiker. Tyska staten ville stärka judiskt liv i landet, både av demografiska och symboliska skäl (som en motvikt till Förintelsens historia).

För att ansöka behövde den som ville migrera visa dokument som styrkte judisk härkomst (ofta genom föräldrars eller mor-/farföräldrars födelseattester). De som beviljades fick permanent uppehållstillstånd och rätt till socialt stöd och integrationsprogram.

Idag har majoriteten av Tysklands judar rötter i före detta Sovjetunionen – uppskattningar säger, precis som filmen, att det handlar om hela 90% av den judiska befolkningen i Tyskland.

- Vad fanns det för orsaker till att judar ville flytta till Tyskland? Hur behandlades den judiska befolkningen i Sovjetunionen?

I filmen får Tobi som straff att putsa "Stolpersteine" – minnesstenar för förintelsens offer. Över 100 000 stenar är utplacerade i 30 länder, på trottoaren utanför offrets bostad eller en viktig plats i frihet. Varje sten är gjord i betong med en ovansida av mässing och inskription med offrets namn, födelseår samt dödsdatum.

- Finns det "Stolpersteine" ("snubbelstenar") i Sverige? Ta reda på var i så fall!

Vid ett annat minnesmärke spelar några tjejer in en dansvideo och vi får veta att många tyska skolelever inte vet vad Auschwitz-Birkenau var.

Frågan om "ansvar" och "skuld" är dock, som filmen påminner om, fortfarande levande i Tyskland. Vilket inte är konstigt när det förflutna ständigt närvarar, på olika sätt.

Efter att nazisterna tog makten 1933 inleddes en kampanj för att ekonomiskt isolera judar, bland annat bojkott av judiska butiker, läkarmottagningar och advokatbyråer. Bojkotterna fortsatte i olika former under 1930-talet, bland annat genom Nürnberglagarna (1935) som utestängde judar från många yrken och begränsade deras rätt att äga företag. Många tvingades sälja sina företag till kraftigt underpris till icke-judiska tyskar i en process kallad "arisering".

I filmen berättar Dima om den ariserade stora butikskedjan Kaufhof (som ingår i samma koncern som till exempel Sverige-etablerade Media Markt) och Hugo Boss, vars grundare var med i nazistpartiet och bolaget tjänade en förmögenhet på att designa uniformer till SS och Hitler jugend, med hjälp av slavarbetare från både Polen och Frankrike.

- Ska senare generationer känna skuld, eller bara ansvara för att minnas och förhindra att historien upprepar sig? Diskutera och motivera!
- Förstår du varför Vlad inte handlar på Kaufhof? Har du själv bojkottat något och varför i så fall? Finns det något du skulle vilja bojkotta? Varför?
- Hur påverkar det ett samhälle att ha en så mörk historia, tror du?

VI OCH DOM

"Antisemitism hos höger- och vänsteranhängare, från mitten, från kristna, från muslimer. Antijudendom, antisionism, social, politisk, kulturell, nationalistisk, ateistisk, agnostisk, primär och sekundär antisemitism. Herregud, hjälp mig!"

När Dima äter falafel på "stans bästa libanes" ifrågasätter Vlad hur han kan äta där. Han säger att "falafel är en israelisk innovation, stulen från oss av araberna". Dima ifrågasätter vilka han menar med "oss", men Vlad fortsätter och säger att pengarna de tjänar förs över till Usama bin Ladin i "Arabistan" och att varje falafel blir en granat eller bomb som dödar ett barn.

Precis som Dima hela tiden förväntas representera "judarna", visar Vads kommentarer hur även andra minoriteter reduceras till stereotyper. Det pekar på hur språk kan reproducera rasism och skapa "vi och dom"-tänkande.

- Vad är en stereotyp och vad har stereotypisering för negativa konsekvenser?

I filmen träffar Dima och hans morfar en representant från det högerpopulistiskt partiet AfD (Alternative für Deutschland). Dima drar bort sin morfar från partibåset och säger att han känner det som om AfD utnyttjar judar för att hetsa mot muslimer.

- Vad betyder rasism? Ibland används ordet i plural, "rasismer", varför? Vilka gemensamma drag finns i rasism?

- Vilka likheter och skillnader finns mellan antisemitism och islamofobi?

- Förklara hur Dima menar; varför känner han sig utnyttjad?

- Hur kan politiska partier bidra till antingen ökad tolerans eller ökad främlingsfientlighet?

- Vad menas med högerpopulism?

I filmen får vi höra att "mer än 25 % av européerna anser att judar har för stort inflytande i näringslivet och finansvärlden", vilket faktiskt har stöd i verkliga undersökningar och speglar antisemitismens spridning i Europa i vår egen tid.

- Vad menas med vardagsrasism?
- Vad menas med strukturell rasism?

- "Antisemitism är som herpes. Ingen vet ett botemedel. Man sätter ett plåster på och hoppas att det försvinner." säger Dima. Hur ska man få stopp på rasism? Diskutera och samla konkreta idéer!

IDENTITET OCH REPRESENTATION

"I den här filmen användes ordet 'jude' 32 gånger, men jag vaknar inte på morgnarna och tänker direkt att jag är en."

Dima talar till kameran om sina olika identiteter: rysk, judisk, tysk. Han beskriver hur han tvingas förklara och försvara sin bakgrund och hur andra personer bemöter honom utifrån sina egna uppfattningar om vem han är och vad han representerar.

"Mellanförskap" syftar på en upplevd känsla av att befinna sig mellan olika kulturer, språk, religioner eller samhällsgrupper – och inte känna sig helt hemma i någon av dem.

- "0.2% av världens befolkning måste hålla ihop" säger Dima. Blir identitetsfrågor och sammanhållning alltid viktigare för minoritetsgrupper?

I filmen påminns Dima ständigt om vi-och-dom-tänkande och att han uppfattas som representant för en grupp, snarare än en egen individ. Det kallas ibland *påtvingad representation* eller *kollektiv identitet*.

När Dima gör något dåligt riskerar det att uppfattas som "typiskt för gruppen", inte bara som något en enskild tonåring gjorde. När Dima träffar Tobis mamma och hon tror att han är en av "de missanpassade som angriper minoriteter" svarar han att det är han som är minoriteten. Mamman svarar då att det verkar vara normalt för "er ryssar" att klå upp andra.

- Varför tror du att majoritetssamhället gör individer till representanter för hela grupper? Hur kan man motverka det?

- I film och media, liksom i arbetslivet, pratar man mycket om representation och vikten av mångfald. Då med det välmenande syftet att personer med olika bakgrund och identiteter ska finnas representerade. Red ut vad som är positivt respektive problematiskt med idén om representation!

MAKT OCH MOTMAKT MED FILMEN SOM VERKTYG

"I tyska filmer syns judar oftast bara i svartvitt. Vi slår sällan tillbaka. Men det här är inte den typen av film."

Man brukar säga att *kunskap är makt* och när man diskuterar makt är "tolkningsföreträdare" ett viktigt begrepp. Tolkningsföreträdare betyder att någon har makten att bestämma hur något ska förstås eller förklaras. Det kan handla om vem som får

definiera vad som är "normalt", "sant" eller "viktigt" i ett samhälle. Den som har tolkningsföreträde styr alltså bilden av verkligheten. Minoriteter riskerar ofta att andra talar "åt dem". I *Masel Tov Cocktail* tar Dima tillbaka tolkningsföreträdet.

- Vem i filmen har makt och varför?
- För att få Dima att be om ursäkt till Tobi berättade rektorn en uppfordrande anekdot om den landsförvisade herr Rosenblatt som kom hem och varken skrek eller slogs utan bara grät av tacksamhet. Diskutera vad han ville ha sagt med det!

Motmakt är handlingar som utmanar och ifrågasätter den rådande makten – det kan vara allt från protester och humor till direkta konfrontationer.

När Dima talar direkt till kameran minskar avståndet till honom och vi tittare får en känsla av att vara hans förtrogna. Det kallas för att han "bryter den fjärde väggen". Uttrycket kommer från teatern, där en teaterscen har tre väggar och den fjärde väggen utgör den osynliga väggen mellan skådespelarna och publiken.

Direktadresseringen blir ett uttryck för både Dimas och filmens motmakt – en kraftfull protest mot hur han och judar brukar framställas.

- I filmen får vi se hur skildringar som *Schindlers list*, *Pojken i randig pyjamas* och *Anne Frank* prisas som rätt väg att uppmärksamma judendom. Dima säger inte emot – men han anser att bilden är för snäv. Vad har verken gemensamt?

- *Masel Tov Cocktail* övergår vid flera tillfällen till svartvitt. Tänkte du på när och varför?

- Kan kultur både hedra och samtidigt reproducera avstånd till minoriteter? Diskutera hur och på vilket sätt – och hur det kan förebyggas!

Stereotypa skildringar medför förväntningar på både karaktärerna i filmen, hur filmen berättas och hur filmen ska utvecklas. *Masel Tov Cocktail* protesterar medvetet – precis som huvudkaraktären – mot allt. Den blandar olika stilar; realistiska scener, montagesekvenser och humoristiska "klippbilder" med text och grafik. Den leker med färgsättning, kameravinklar och snabba övergångar som skapar ett känslomässigt tempo som också matchar huvudpersonens frustration.

- Vad man säger och hur man säger det är uttryck för makt och motmakt. Hur uppfattar du språket, berättartempot och vad som sägs i filmen? Känns det utmanande på något sätt? Varför / varför inte?

- Hur slutade filmen? Var det vad du förväntade dig? Hur brukar liknande filmer sluta?
- Vad är filmens sensmoral?
- Kan våld i sig vara en form av motmakt? Är det försvarbart? Varför / varför inte?
- Vad menas med att det finns ett "våldsmonopol" i samhället? Varför finns det och hur skulle samhället se ut annars?

HUMOR, ALLVAR OCH DRAMATURGI

"Hör du musiken? Den förebådar slutet på filmen. Vid det här laget måste huvudpersonen ha genomgått en utveckling. Från förlorare till vinnare, skurk till god. Men jag är ingen aggressiv kille. Så hur ska jag utvecklas?"

Satir och ironi har en lång tradition i politisk kritik – från antika pjäser till moderna stand-up-komiker. Humor kan också fungera som en form av motstånd i förtryckta grupper (t ex skämt under diktaturer eller i minoritetsmiljöer). I film används ofta kontrasten mellan humor och allvar för att skapa emotionell balans och förstärka båda delarna.

- Vad i *Masel Tov Cocktail* gör filmen humoristisk? Åt vad får vi skratta? Hur tror du att det påverkar våra känslor inför filmen och Dima?

Humor kan vara en "dörröppnare" som gör det lättare att närma sig svåra ämnen. Humor, ironi och överdrifter kan också användas som vapen för att undergräva fördomar och stereotyper.

I filmen skämtar Dima och använder ironi och en överdriven ton som understryks av kamerans varierande vinklar, den snabba klippningen och blandningen av allvarliga fakta med absurda och humoristiska inslag.

- Dima synliggör inte bara antisemitism utan också välmenande men komisk "filosemitism". Vad är det?
- Vad innebär POV, *point of view*? Är filmen helt eller delvis berättad ur Dimas POV?
- Får man skämta om allt? Var drar Dima gränsen för vad som är okej? Var drar du gränsen? Varför?
- I filmens öppningssekvens klottrar Dima över en svastika så att den blir en uggle istället. Kan- ske ett slumpvist valt motiv, kanske en symbolisk

kommentar om hur kunskap och kreativitet övertrumfar hat – eller hur humor avvärjar något hotfullt? Vad tror du?

- I filmens slut säger Dima att huvudpersonen i en film vid det laget ska ha utvecklats (men att han inte vet hur han själv ska utvecklas). Hans enkla sammanfattning av karaktäsutveckling är faktiskt ganska korrekt. Varför tror du att filmskaparna väljer att låta Dima uppmärksamma och ifrågasätta idén om karaktäsutveckling?

- Musiken som Dima uppmärksammar i slutsekvensen, precis innan han sparkar till Tobi, är *Shalom Aleichem*. Vad betyder det? Vad tillför musiken till scenen?

- Kan du förstå och identifiera dig med Dima? På vilket sätt / på vilket sätt inte?

--- --- ---

Produktionsuppgifter

Originaltitel: Masel Tov Cocktail
Regi: Arkadij Khaet, Mickey Paatzsch
Manus: Arkadij Khaet, Merle Teresa Kirchhoff
Land: Tyskland 2020
Speltid: 30 min
Tal: Tyska
Text: Svenska
Tillgängliga format: VOD

Bokning

Skolbio på biograf: Smorgasbord Picture House
log@smorgasbordpicturehouse.se

Institutionella visningar: Smorgasbord Picture House
log@smorgasbordpicturehouse.se

Mer information, trailer och översikt:
www.smorgasbordpicturehouse.se/pedagog